

51052201: สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม

คำสำคัญ: สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก/มิชชันนารีอเมริกันเพรสไบทีเรียน/การสถาปนารัฐชาติ

จักรพันธ์ ม่วงคราม: สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในเมืองเชียงรายภายใต้บทบาทของมิชชันนารีอเมริกันเพรสไบทีเรียน. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ผศ.สมชาติ จิงสิริอารักษ์ และ อ.ดร.ประติมา นิมเสมอ. 202 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกที่ถูกสร้างขึ้นในเมืองเชียงรายภายใต้บทบาทของมิชชันนารีอเมริกันเพรสไบทีเรียน ที่เข้ามาปฏิบัติพันธกิจในเมืองเชียงรายในช่วงระหว่าง ปี ค.ศ. 1874-1957(พ.ศ.2417-2500) ทั้งนี้มุ่งเน้นให้ทราบถึงแนวคิดรูปแบบ สัมฤทธิ์ผลของการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรม และบทบาทของงานสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ที่สัมพันธ์กับภูมิหลังด้านประวัติศาสตร์ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และ เศรษฐกิจ ของเมืองเชียงราย ล้านนา และ รัฐสยาม ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา

การศึกษาในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ โดยเน้นศึกษาวิเคราะห์สถาปัตยกรรมประเภทผังเมืองและอาคารสถาปัตยกรรมในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์จำนวนทั้งสิ้น 10 อาคาร ประกอบกับหลักฐานเอกสารลายลักษณ์อักษรที่เชื่อมโยงกับการถือกำเนิดขึ้นของสถาปัตยกรรมและบริบทแวดล้อม

ผลการศึกษาพบว่า การเผยแพร่คริสต์ศาสนาโดยโปรเตสแตนต์เข้าสู่เมืองเชียงรายโดยมิชชันนารีอเมริกันคณะเพรสไบทีเรียนเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่รัฐบาลสยามมีความพยายามที่รวมหัวเมืองประเทศราชล้านนาเข้าสู่ศูนย์กลางและสถาปนารัฐชาติสมัยใหม่ขึ้น ด้วยปัจจัยทางภูมิศาสตร์ของเมืองเชียงรายซึ่งเป็นเมืองชายแดน ที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งตกเป็นอาณานิคมของทั้งอังกฤษและฝรั่งเศส เป็นผลทำให้รัฐบาลสยามมีความสนใจดินแดนแห่งนี้ และเมื่อคริสต์ศาสนาเผยแพร่จากกรุงเทพฯเข้าสู่เมืองเชียงรายนอกเหนือไปจากพันธกิจหลัก 3 ประการ อันได้แก่ การประกาศศาสนา การศึกษา และการแพทย์สาธารณสุข ยังพบว่าด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างมิชชันนารีกับรัฐบาลสยาม ทำให้มิชชันนารีได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองระหว่างสยามและล้านนาโดยมีส่วนสำคัญที่ทำให้ล้านนาเป็นส่วนหนึ่งของสยาม(Siamese-ization) บทบาทของมิชชันนารีในเมืองเชียงรายเป็นผลทำให้เกิดสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมสมัยใหม่ที่สอดคล้องกับพันธกิจทางด้านศาสนาและยุทธศาสตร์ทางการเมืองของรัฐบาลสยาม อาคารสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกเหล่านี้นอกจากจะแสดงออกถึงเทคโนโลยีการก่อสร้างแบบตะวันตกที่ทันสมัย ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมล้านนาแล้ว ยังมีบทบาทรองรับโครงสร้างพื้นฐานแห่งรัฐสมัยใหม่ที่เกิดขึ้น นอกเหนือจากนั้นสถาปัตยกรรมดังกล่าวยังมีมิติที่แสดงออกถึงความ “ศิวิไลซ์” และเป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จในการสถาปนารัฐชาติสยามบนพื้นที่ชายแดนที่เคยเป็นหัวเมืองประเทศราชล้านนา

ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ปีการศึกษา 2555

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1. 2.

51052201 : MAJOR : HISTORY OF ARCHITECTURE

KEY WORD : WESTERN ARCHITECTURE / AMERICAN PRESBYTERIAN MISSIONARY /
NATION STATE ESTABLISHMENT

CHAKKRAPAN MUANGKRAM : THE STUDY OF WESTERN ARCHITECTURE IN
CHIANG RAI UNDER THE ROLES OF AMERICAN PRESBYTERIAN MISSIONARIES. THESIS
ADVISORS :ASST.PROF. SOMCHART CHUNGSIRIARAK AND PRATIMA NIMSAMER, Ph.D.202 pp.

This thesis is a study of western architecture, which was built in the City of Chiangrai, under the supervision of American Presbyterian Missionaries that came to Chiangrai for religious operation from 1874 to 1957 (2471-2500 B.E.). The thesis is an intention of a study of ideas, patterns, as well as accomplishment of architectural creation, and the roles of the architecture related to historical, political, social, cultural and economic background of Chiangrai, Lanna and Siam during that period.

This study is based on an historical architecture research methodology by an analysis of urban architecture and buildings 10 buildings, which are selected as case studies. In each building character evidences concerned its history was analyzed.

The study found that the evangelism of the Protestant into Chiangrai by the American Presbyterian Missionaries were in the Siam Government period which was trying to centralize the Lanna provinces to establish the nation state. With the Chiangrai geography factors; border city, closing to the other state which under the control of Britain and France, caused the Siam was interested in this area. When the Christianity was propagated from Bangkok to the City of Chiangrai, over the 3 commissions; religious propagation, education, and health, also found that the good relation between the missionaries and Siam effected the missionaries had the political acts among Siam and Lanna. This is the important part that forced Lanna to become a part of Siam or called Siamese-ization. According to the roles of Missionaries in the City of Chiangrai, they caused the western architecture which was created for supporting the new activities related to the religious obligations and Siam political strategies. Also, these western architectural buildings could show the high technology construction of the new Lanna architectural model and could be the act in the structure of nation state. Moreover, this architecture shows the civilization and landmark symbol of the accomplishment for the establishment of Siam nation state in the area of the Lanna dominion.

Department of Architecture and Related Arts Graduate School, Silpakorn University
Student's signature Academic Year 2012
Thesis Advisors' signature 1. 2.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงสำเร็จลุล่วงลงไปไม่ได้หากขาดซึ่งความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมชาติ จีงศิริอารักษ์ อาจารย์ ดร.ประติมา นิมเสมอ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งให้ความรู้ ชี้แนะแนวทางในการศึกษา ให้คำปรึกษา และตรวจแก้ไข จนวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โชติมา จตุรวงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลรัตน์ อิศระธรรมณู ที่กรุณาเป็นกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำแก้ไขข้อบกพร่อง

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์วิภา พานิชพันธ์ ครูผู้จุดประกาย ให้ศิษย์เล็งเห็นแสงสว่างและความงดงามของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งกรุณาให้ความรู้ ให้คำปรึกษาด้วยดีเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์นฤมล เรืองรังษี ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่คอยกรุณาไถ่ถามความก้าวหน้า และให้ความเมตตาแก่ผู้เขียนมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณบุคลากรแห่งหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยพายัพ ที่ช่วยเหลือและอนุเคราะห์ ข้อมูลเอกสารต่างๆที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการศึกษาในครั้งนี้

ขอขอบคุณ อาจารย์สรารุช รูปิน อาจารย์ชาญคุณิต อาวรณ อาจารย์อนุสรณ์ บุญเรือง อาจารย์เจษฎา สอนบาลี อาจารย์ณัฐเขต มณีกร พี่ผู้เป็นปิยะมิตร ที่คอยให้ความช่วยเหลือในระหว่างการศึกษา เป็นที่ปรึกษาและรับฟัง-ถกเถียง เติมเต็มจินตนาการและปัญญาญาณแก่ผู้เขียนในทุกช่วงของวงสนทนา

ขอบคุณ ครูกรศิลป์ ชมพูชัย ครูประพันธ์ มอญแก้ว และคุณสิปปนนท์ กิ่งก้า เพื่อนผู้ให้ความช่วยเหลือในด้านข้อมูลให้ความสะดวกในการเดินทาง การเก็บข้อมูลภาคสนามและไถ่ถามความก้าวหน้าอยู่อย่างต่อเนื่อง

ขอขอบคุณคุณสุรีย์ ใจดี คุณนาถิตา จันทร์คำ พี่สาวและเพื่อนผู้เป็นกัลยาณมิตร ที่เสียสละเวลาช่วยพิสูจน์อักษร พิมพ์แก้ไข และจัดทำรูปเล่มด้วยความอดทนยิ่ง

ขอขอบคุณสำนักศิลปะและวัฒนธรรมแห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่ได้เป็นแหล่งพักพิงทั้งกายและใจ ในการค้นคว้าและเรียบเรียงข้อมูล มาตลอดระยะเวลาสามปี

คุณความดีใดๆอันที่จะคุณเป็นประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ข้าพเจ้าขอมอบเป็นปูชนียคารวะแด่ พ่อและแม่ ผู้ให้กำเนิด สนับสนุนทุนทรัพย์ในการศึกษา พ่ออ้อย แม่อ้อย ลุง ป้า น้า อาว ญาติผู้ใหญ่ผู้ซึ่งให้ความรักและความอบอุ่น ครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา บรรพบุรุษ สิกข์ขโยมพระยะโฮวาห์ผู้มีส่วนร่วมได้สรรค์สร้างงานสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกขึ้นในเมือง เชียงราย เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้า หากความผิดพลาดใดๆอันเกิดมีในงานศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ข้าพเจ้าขอน้อมรับผิดชอบไว้แต่เพียงผู้เดียว และขออภัยเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้